

UDK 821.163.4.09-94

UDK 94(497.16)“04/11“

Stručni rad

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

**NOVA MONOGRAFIJA O LJETOPISU POPA DUKLJANINA:
IZUZETAN PRILOG CRNOGORSKOJ MEDIEVISTICI**

(Stevo Vučinić, *Prilozi proučavanju Ljetopisa Popa Dukljanina i ranosrednjovjekovne Duklje*, Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2017)

U centru interesovanja Steva Vučinića u knjizi *Prilozi proučavanju Ljetopisa Popa Dukljanina i ranosrednjovjekovne Duklje* nalazi se, kako se iz samoga naslova razabira, naš najznačajniji ranosrednjovjekovni istorijski izvor – *Ljetopis*, odnosno *Kraljevstvo Slovena Popa Dukljanina*. Umjesto da se drži dobro oprobane strategije slijeđenja autoriteta i recikliranja poznatog (ali ne i uvijek pouzdanog), Vučinić je preгнуo da dosadašnja proučavanja preispita i nanovo provjeri što je za rezultat imalo opsežnu i interdisciplinarnu monografiju bez koje se zasigurno neće moći ubuduće pisati niti o *Ljetopisu Popa Dukljanina* niti o crnogorskoj ranosrednjovjekovnoj istoriji.

Ključne riječi: *Stevo Vučinić, Ljetopis Popa Dukljanina, Duklja, medievistika*

Knjiga *Prilozi proučavanju Ljetopisa Popa Dukljanina i ranosrednjovjekovne Duklje* drugo je izdanje historiografskoga karaktera koje je u protekle tri godine publikovao naš ugledni javni djelatnik, publicista Stevo Vučinić. Već sama činjenica da se u svojim zrelim godinama poduhvatio pisanja o tragovima antike u Crnoj Gori, u prvoj, i o ranosrednjovjekovnome nasljeđu u drugoj knjizi, svojevrsan je kuriozitet. No oni koji bolje poznaju autora, njegovu posvećenost istraživanju najstarijih slojeva crnogorske istorije, često i u oskudnim uslovima i uz svakovrsne, pa i zdravstvene rizike, te njegovu upornu emancipatorsku misiju u savremenom crnogorskom društvenom životu, nijesu iznenađeni pojavom ovih knjiga. Naprotiv, Vučinić je već decenijama stizao tamo đe oficijelna nauka nije ni planirala zakoračiti, bilo da je nadomješćivao neophod-

na arheološka podvodna istraživanja, izranjajući srednjovjekovne mačeve, antičke novčiće i šljemove te druge artefakte iz rijeke Zete, bilo da je postojećim narativnim izvorima pristupao serioznim interdisciplinarnim tumačenjem, ili da je upoređivao rezultate historijskih, etnoloških i lingvističkih ispitivanja s arheološkim nalazima na terenu. Vučinićeva misija tako poprima obrise jednoga autentičnog naučnoga poduhvata, uvijek spremnoga da provjeri rezultate svojih nalaza, ali i da hrabro iskorači kad se ti rezultati ne poklapaju sa stavovima oficijelne humanistike. U centru interesovanja njegove knjige *Prilozi proučavanju Ljetopisa Popa Dukljanina i ranosrednjovjekovne Duklje* nalazi se, kako se iz samoga naslova razabira, naš najznačajniji ranosrednjovjekovni historijski izvor – *Ljetopis*, odnosno *Kraljevstvo Slovena Popa Dukljanina*.

Ljetopisom Popa Dukljanina, kako je to svojevremeno primijetio jedan od njegovih najpredanijih istraživača, Ferdo Šišić, bavili su se „mnogi zvani i nezvani pisci“. Kako su do nas doprli tek pozniji prijepisi spisa i kako sam tekst izaziva brojne nedoumice u pogledu njegova žanra, autorstva, historijske zasnovanosti, kompozicije, izvora, vremena nastanka i sl. do danas su u nauci ostala mnoga neraščišćena pitanja. Zavidna bibliografija o *Ljetopisu* nije i pouzdan dokaz njegove proučenosti, zapravo je samo svjedočanstvo koliko taj spis već duže od vijek i po intrigira južnoslovensku, pa i evropsku nauku. Nerijetko se, međutim, *Ljetopisu* pristupalo iz ideološkoga rakursa, s ciljem da se u njemu prepoznaju i opravdaju neki savremeni historijski događaji i nacionalne konstelacije. Takvi su pokušaji redovno završavali hermeneutičkim stranputicama čija je aktuelnost dnevna, a historiografska neutemeljenost razvidna. Kao najstarije sačuvano djelo crnogorske historiografije i jedini autentični narativni izvor za historiju ranoga srednjeg vijeka, *Ljetopis* je uglavnom s ideoloških aspekata i bio kritički preispitivan, njegova historiografska vrijednost nijekana, a podaci koje donosi oglašavani „fantazijom“ njegova autora. U uslovima oskudice prvorazrednih narativnih i dokumentarnih izvora za period kojim se *Ljetopis* bavi mnoge od tih ideoloških ocjena ustalile su se u historiografiji kao aksiom, pa su brojni radovi o *Ljetopisu* zasnovani na kompiliranju i ponavljanju od autoriteta izrečenih sudova.

Ne robujući kalupima tradicionalističke humanistike, kojoj kao da je posebno bilo stalo ne da *Ljetopis* rastumači no da ga u cjelini diskvalifikuje kao historijski izvor, Stevo Vučinić je u svojem čitanju Dukljaninove hronike krenuo drugačijim pravcem. Polazeći od lako dokazive premise da je *Ljetopis Popa Dukljanina* tipična srednjovjekovna hronika, dakle tekst historiografskoga karaktera, Vučinić je njegovu tumačenju pristupio s namjerom da provjeri njegovu pouzdanost kao historijskoga izvora, s obzirom na današnje stanje arheološke, historijske, pravne, književnohistorijske, antropološke i etnološke izučenosti ranosrednjovjekovne historije Crne Gore. Stoga su njegove studije,

od kojih je većina objavljena ranije u periodici, a jedna prvi put u ovoj knjizi, objedinjene ovom monografskom cjelinom, zapravo pokušaji da se različitim metodološkim postupcima i iskustvima različitih nauka, odgovori na pitanje u kojoj mjeri je *Ljetopis* upotrebljiv istorijski izvor. Knjigu čini šest samostalnih studija, uokvirenih Uvodom i Zaključkom, a na kraju monografije dat je i iscrpan popis pomenutih imena. Obimna korišćena literatura nije data kao zasebna cjelina, već je notirana u fusnotama.

Knjigu otvara voluminozna interdisciplinarna studija koja bi mogla biti i samostalna publikacija, „Uporedna analiza *Ljetopisa*, predanja, izvora i materijalne dokumentacije“, potom slijede ove studije: „Socijalno-etnička struktura ranosrednjovjekovne Duklje; Pojmovi i institucije u *Ljetopisu*“, „Materijalni dokazi ratnih sukoba nađeni u rijeci Zeti“ (koautorski rad s Đurđicom Petrović), „Prilog proučavanju mjesta bitke između vojski dukljanskoga kralja Dobroslava i raškoga župana Vukana“, „Ratna kampanja Vizantije protiv Duklje 1040. god. – Zetska operacija – (XXXVIII glava *LjPD*)“ i „Barska bitka (XXXVIII glava *LjPD*)“. Kao što se iz samih naslova može vidjeti, monografija je sačinjena od jedne interdisciplinarne studije o odnosu *Ljetopisa* i usmenoga predanja, istorijskih izvora te materijalne dokumentacije, jedne pretežno istorijsko-pravne studije, jedne studije usmjerene na istoriju umjetnosti i tri prevashodno vojno-istorijske cjeline.

Uvodna studija, koja je ovđe prvi put publikovana, „Uporedna analiza *Ljetopisa*, predanja, izvora i materijalne dokumentacije“, posebno je zanimljiva jer u njoj autor otvara brojna pitanja vezana za istorijski, geografski, etnološki, arheološki, pravno-politički kontekst crnogorskoga ranog srednjovjekovlja. Konsultujući obimnu literaturu i bazirajući svoja istraživanja na njenu kompariranju te provjeravanju na terenu, Vučinić je, po našem sudu, uspio da neke probleme rekontekstualizuje, na neke da nove, utemeljene odgovore, a za neke podastre argumentaciju koja može poslužiti za nova proučavanja zadatih problema. No na polazišno pitanje o istorijskoj vjerodostojnosti *Ljetopisa* gotovo sve priložene analize – od onih u kojima traga za materijalnim nasljeđem epohe, preko onih u kojima identifikuje pojedine vladare kao istorijske ličnosti, do onih u kojima ubicira Dukljaninove toponime – daju pozitivan odgovor. Pokazuje se, naime, da Pop Dukljanin nije nikakav mračni falsifikator i mistifikator, već savjesni hroničar koji je svoju istoriju pisao na osnovu raspoložive pisane građe i usmenoga kazivanja, kako je i sam zabilježio u uvodnome poglavlju *Ljetopisa*. Potvrđuju to i druge studije iz ove knjige, kako one u kojima se baca novo svjetlo na pravno-političko ustrojstvo ranosrednjovjekovne Duklje ili notiraju bogati arheološki nalazi, tako i one u kojima se dokazuje autentičnost Dukljaninova pisanja o ključnim vojnim poduhvatima čije je poprište bila Duklja tokom XI stoljeća.

Vučinićeva istraživanja bez sumnje su značajan doprinos osvjetljavanju onoga perioda crnogorske istorije koji je možda i najslabije proučen. Umjesto da se drži dobro oprobane strategije slijeđenja autoriteta i recikliranja poznatog (ali ne i uvijek pouzdanog), Vučinić je pregnuo da dosadašnja proučavanja preispita i nanovo provjeri što je za rezultat imalo opsežnu i interdisciplinarnu monografiju bez koje se zasigurno neće moće ubuduće pisati niti o *Ljetopisu Popa Dukljanina* niti o crnogorskoj ranosrednjovjekovnoj istoriji. Monografija Steva Vučinića *Prilozi proučavanju Ljetopisa Popa Dukljanina i ranosrednjovjekovne Duklje* izvanredan je doprinos savremenoj crnogorskoj medievistici, ali i knjiga koja svjedoči da je riječ o serioznome istraživaču od kojega kulturološka montenegrstica može očekivati nove dragocjene priloge.

Aleksandar RADOMAN

**NEW MONOGRAPH ON *LJETOPIS POPA DUKLJANINA*:
AN EXCEPTIONAL CONTRIBUTION TO MONTENEGRIN
MEDIEVAL STUDIES**

(Stevo Vučinić, *Prilozi proučavanju Ljetopisa Popa Dukljanina i ranosrednjovjekovne Duklje*, Faculty for Montenegrin Language and Literature, Cetinje, 2017)

In his work titled *Prilozi proučavanju Ljetopisa Popa Dukljanina i ranosrednjovjekovne Duklje* (*On Studying the Chronicle of the Priest of Doclea and Early Medieval Doclea*), Stevo Vučinić focuses on our most important early medieval historical source – the Chronicle, or the Kingdom of the Slavs by the Priest of Doclea. Instead of adhering to the well-tested strategy of following the previous authors and recycling the known (but not always reliable), Vučinić made an effort to re-examine the previous studies and results, as a result of which he produced an extensive and interdisciplinary monograph, which will surely be unavoidable in the future studies of the Chronicle or Montenegrin early medieval history in general.

Key words: Stevo Vučinić, *Ljetopis Popa Dukljanina*, Doclea, medieval studies